

EEN SCHILDERIJ IS GEEN KOEKJE BIJ DE THEE
- een gesprek met de drie winnaars over schilderkunst

door met
Nanda Janssen (NJ) (NM) *Neo Matloga*
(RH) *Raquel van Haaver*
(SH) *Sam Hersbach*

NJ Wat schilder je en waarom?

NM Ik heb me altijd afgevraagd waarom gekleurde kunstenaars hun werkwijze uit-en-te-na moeten toelichten zodra ze de zwarte gemeenschap de hoofdrol laten spelen in hun werk. Maar wat als ik op dezelfde manier wil schilderen als zeventiende-eeuwse kunstenaars? Zeker, alle personages in mijn schilderijen zijn zwart, maar niemand vroeg aan Rembrandt of Michelangelo waarom ze alleen maar witte mensen schilderden. Ik wil op dezelfde manier worden behandeld. Desalniettemin is mijn werk gelaagd en dubbelzinnig en heeft het een politieke ondertoon. De vervormde fysionomie van mijn figuren daagt je psychologisch uit. Mijn werk voert je naar onontgonnen terrein. Ik wil een vorm van representatie bieden die ontbreekt in Europese, Westerse media.

RH In Amsterdam-Zuidoost waar ik woon, zijn veel verschillende culturen en religies te vinden. Door nieuwe verhalen te vertellen wil ik een beter beeld geven van onze samenleving. Ik heb bijvoorbeeld een groep jongens gevolgd die regelmatig voor mijn deur hingen. Ze fokten honden om een extra zakcentje te verdienen. Doordat ze een ander uiterlijk, andere namen en tattoos hadden, was het voor hen lastig een baan te vinden. Laatst, tijdens mijn residency in Lagos, trok ik op met de Area Boys, een gang. Het was een van de warmste en mooiste plekken waar ik ooit ben geweest. Mijn werk gaat niet zozeer over huids-

kleur maar over bepaalde situaties waarin ik me bevind en die onderdeel worden van mijn identiteit. Daar focust mijn werk zich op in plaats van dat het alleen maar gaat over de tegenstellingen tussen zwart en wit.

SH Ik ben geïnteresseerd in sociologische en technologische ontwikkelingen en vooral in de filosofische gedachten daarachter. Wat is mens zijn, wat is macht, wat is vrije wil? Ik zag een documentaire waarin meervallen op duiven aan het jagen waren. Ik heb nog nooit zoiets knulligs gezien. Door alle technologische ontwikkelingen proberen we van onszelf lopende goden te maken. Maar tegelijkertijd zijn we ook een beetje die knullige meerval die gekke dingen doet, zoals geluidsfragmenten de ruimte in sturen. Dat soort zaken probeer ik in een beeld te vangen en dan krijg je voorstellingen van meervallen die slangen vangen, een slang die ruzie heeft met een vlinder of iemand die zichzelf onthoofd om zijn hoofd op een standbeeld te zetten en zichzelf te vereeuwigen.

NJ Het intresseert me hoe kunstenaars aan hun onderwerp komen. Hoe is dat bij jullie gegaan?

SH Dat is langzaam gegroeid doordat mijn interesses uitkristalliseren. Mijn andere optie qua studiekeuze was computergames ontwerpen. Net zoals sommige games zijn mijn schilderijen verhalend. Bovendien is er altijd een bepaalde strijd aan de gang. Je bent in zo'n game continu op jacht naar betere 'skills' en wapens. Maar in mijn schilderijen zal je eerder een ketting met ogen vinden. Stel je voor dat alles wat de doden hebben gezien in hun ogen is opslagen en dat je daar kettingen van maakt zodat je van de overledenen kan leren.

NM In Zuid-Afrika, waar ik vandaan kom, werd ik me ervan bewust dat er buitenshuis veel intriges en sociaaleconomische problemen zijn. Deze problemen weerhouden mensen er niet van te leven. Binnenshuis gaat het leven door. Ik maak klassieke sociale scènes: mensen die dansen, dineren of op de bank converseren over conversaties. Ik houd ervan om mijn herinneringen te laten zien aan hoe het was om op te groeien in Zuid-Afrika en dat ongelooflijke geluk te benadrukken, want ook zwarte gezinnen waren gelukkig. Alhoewel deze beelden gebaseerd zijn op mijn herinneringen, zijn alle scènes verzonnen. De schilderijen zijn niet makkelijk te begrijpen, vooral als je naar de figuren kijkt. Pas hier in Nederland ben ik met dit onderwerp begonnen.

RH Toen ik nog op de kunstacademie zat, kreeg ik een boekje van mijn oma met reclames uit de jaren zestig en zeventig. Die zaten behoorlijk dicht tegen racistische stereotypes aan. Die beeldvorming intrigeerde me. Niet lang daarna zag ik in Medellín, Colombia, een tentoonstelling met eeuwenoude schilderijen uit de hele wereld waar niet-westerse mensen op stonden. Soms als slaven of plantagearbeiders. Het bleek dat niemand Latijns-Amerikaanse of Afrikaanse mensen goed

kon schilderen en dat ze bovendien vaak verstopt waren achter een pilaar of op een andere manier waren weg-gemoffeld op het doek. Dat voedde mijn irritatie. Hoe vaak wordt mijn groep of de groep waar ik mee uit ga gerepresenteerd? Als het al gebeurt staat het bol van de stereotypering. Zo kwam alles bij elkaar en ik realiseerde me dat ik dat verhaal naar buiten wilde brengen.

NJ Wat zegt je werk over de maatschappij waar ze uit voort komt?

NM [lachend]
Hallo! Ik ben hier! Ik besta!
Wat je wordt geleerd en wat je denkt, is niet altijd waar.

RH Ik zit vaak tussen twee werelden in, ondermeer doordat ik ben geadopteerd uit Colombia. Ik probeer elementen uit beide werelden uit te vergroten. Door al die uitvergroting zitten mijn figuren soms tegen het clowneske aan, het worden bijna weer stereotypes. Af en toe schilder ik zaken waarvan ik me afvraag of het wel kan. Twee jaar geleden heb ik een schilderij over hoeren gemaakt als een ode aan die dames. Een Zuid-Afrikaanse vriendin werd enorm boos. Volgens haar had ik het recht niet om op deze wijze 'black bodies' af te beelden omdat ik een andere achtergrond heb. Er is enorme verdeeldheid over wie wat mag schilderen en toe-eigenen. Bij haar komt de Apartheid naar boven en bij mij mijn vrije Nederlandse geest. We hebben elkaar een jaar niet gesproken. Dit zijn pijnlijke maar belangrijke discussies.

NJ Hoe bezien jullie de samenhang tussen de inhoud en de vorm van je werk?

RH Ik worstel al lang met die vraag. Het inhoudelijke onderzoek staat eigenlijk los van mijn materiaal en mijn pasteuze en donkere manier van schilderen. Je zou misschien denken dat de overdrijving en het letterlijk dik aanzetten samenhangt met mijn onderwerp - het belichten van bepaalde sociale groepen, clichés en stereotypering - maar ik vermoed dat wanneer ik een totaal ander thema zou hebben, ik nog steeds op deze manier zou schilderen. Het extreme, het 'over the top' is een handschrift dat bij me past.

SH De boeken van H.P. Lovecraft en de game Bloodborne, die daar deels op is gebaseerd en die je als kosmische horror kan bestempelen, gaan ervan uit dat er wezens bestaan die het niet eens interesseert of ze ons wel of niet vernietigen omdat we voor hen niet meer dan een mier zijn. Zo'n gedachte kan je weergeven met kleine doorzichtige slangetjes tegenover fel glinsterende pastelkleurige grote wezens. De lichtvoetige elementen in mijn schilderijen moeten wel met een bepaalde serieuze kracht worden neergezet. Dus niet lullig lollig, maar sterk lollig. Zo'n stomme slang die denkt dat die een veel groter wezen aan kan, is een lullig streepje dat ik neerzet met een wat verwijfendere kwast. Maar als ik een krachtige slang wil gebruik ik een kwast van de Hornbach waar je echt een bepaalde kracht uit kan duwen.

NM Voordat ik naar Amsterdam ging, gebruikte ik kleur in mijn schilderijen. Eenmaal hier besloot ik dat ik monochrome schilderijen wilde maken met alleen zwart, wit en grijs vanwege de veelzeggende en dubbelzinnige betekenissen ervan. Het kan veel dingen tegelijkertijd uitdrukken, zowel provocatief als speels. Ook in mijn eigen land schilderde ik figuren maar geen ruimte en ze hadden bovendien geen hoofd. In Nederland moesten deze figuren een ruimte krijgen om in te bestaan. Zodoende ben ik huishoudens, woonkamers en keukens gaan schilderen. Tevens realiseerde ik me dat als ik deze mensen wil representeren ik ze een gezicht en een aanwezigheid moet geven.

NJ Hoe kenmerk je jezelf als schilder en kunstenaar? Welk beeld past bij jou?

RH Ik aarzel om antwoord te geven, want ik wil me niet vastpinnen. Maar omdat je zo aandringt: een sociaal bewogen verhalenverteller. Ik maak mijn schilderijen, maar het is aan iemand anders om de politieke of sociale lading eruit te halen. Mijn werk sluit erg aan bij onze tijdsgeest en de discussies die gevoerd worden over identiteit en cultuur. Maar ik hoop dat wanneer deze zijn weggeëbd mensen nog steeds van het beeld en het verhaal kunnen genieten.

SH Aangezien ik veel filosofische vraagstukken interessant vind, zou ik kunnen zeggen dat ik een nar ben die een poging doet tot filosofische gedachten. Maar mensen vinden zichzelf al gauw filosofisch. Gezien alle boeiende en nare zaken die de mens uitvindt en die mijn nieuwsgierigheid prikkelen, zou ik mezelf ook kunnen omschrijven als een 'waarheidsvinding-zoektocht-ontdekker'. Of stel, er zijn allemaal verschillende meren. Een paar van mijn schilderijen zwemmen in het meer van de cultuurbespieder en weer andere drijven bijvoorbeeld in de 'metafysische gedachtegang over wat is het leven meer'. Volg je me nog?

NM Ik heb het gevoel dat ik een werktuig ben van een God daarboven. Ik hoef niet zoveel na te denken als ik een schilderij maak omdat ik word gestuurd. Alsof er een verbinding van God naar mij loopt en ik slechts de informatie doorgeef via mijn creativiteit. Ik heet Neo, wat gave betekent. Mijn tweede naam is Image. [lachend] Ik heb het talent om beelden te creëren! Wanneer ik een schilderij maak, bid ik. Dat gaat heel natuurlijk: ik heb mijn kwasten vast, zoek mijn verf, houtskool en collages bij elkaar en patsboem [knipt met zijn vingers]: binnen die paar seconden heeft het gebed zich al voltrokken. Ik bid: laat het gebeuren.

NJ Vertel eens over je inspiratiebronnen.

NM In de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw was er een bloeiende generatie schrijvers in Zuid-Afrika zoals Can Themba, Lewis Nkosi, Nat Nakasa,

Todd Matshikiza en Steve Biko. Politici, musici en beroemdheden kwamen samen ongeacht hun ras. Het was de Harlem Renaissance van Zuid Afrika! Steve Biko was de grondlegger van het 'zwarte denken' in Zuid-Afrika en veranderde de wijze waarop zwarte mensen over zichzelf dachten. Een van mijn favoriete korte verhalen van Can Themba is 'The Suit'. Het gaat over een man die zijn vrouw met andere man in bed aantreft. Hij geeft de vrouw een straf. Overal waar ze heen gaat, moet ze een maatpak met zich meedragen. Het zinspeelt op de psychologische effecten van onderdrukking in relaties. Deze en andere toneelstukken, romans en biografieën hebben bijgedragen aan een bepaald type vertelling en aan de ontwikkeling van de theatrale settings in mijn doeken.

RH Ik noem een groep kunstenaars die ik persoonlijk ken en die eind dertig tot ongeveer veertig jaar zijn. Ebony G. Patterson doet precies hetzelfde als ik met 'black bodies'. Ze komt uit Jamaica en werkt uitsluitend met textiel. Tijdens mijn residency in Trinidad waar ze enorm populair is, kwam ik in contact met haar werk. Ayana V. Jackson gaat in haar zelfportretten (foto's) in op haar geschiedenis als Afro-Amerikaanse vrouw. Sheena Rose, een performance kunstenaar uit Barbados, maakt bijna mystieke beelden met veel glitter over het eilandleven en hoe ze daar haar vrouwelijkheid ervaart. Ik denk ook aan Kudzani Chiurai die stills maakt over het regime in Zimbabwe, Gareth Nyandoro eveneens uit Zimbabwe, Zanele Muholi, Kayman Belahun en Ibrahim Mahama, een Ghanees. Al deze kunstenaars vertellen over hun positie, achtergrond, geschiedenis en geven hun visie op de wereld. We staan met zijn allen op de barricaden en dat geeft ons een saamhorigheidsgevoel.

SH De figuratie van Neo Rauch vind ik mooi, de wildheid van Markus Lüpertz en de wijze waarop Rubens zijn leeuwen schildert. Ferdinand Bol is een van de beste. Op zijn schilderij 'Consul Titus Manlius Torquatus laat zijn zoon onthoofden' is ongelofelijk veel gaande. Ik verslind documentaires over technologie en post- of transhumanistische dingen. Elon Musk wil met zijn bedrijf ruimtereizen mogelijk maken voor privépersonen. Neil Harbisson heeft een antenne in zijn hoofd aangebracht waarmee hij kleur kan horen. Een belangrijke bron zijn de online artikelen op MIT Technology Review en van het Future of Humanity Institute (van de Universiteit van Oxford). Ook heb ik een stuk of honderd speeches van Yuval Noah Harari bekeken over de geschiedenis en toekomst van de mens. Door Harari ontdekte ik een Japanner die een robot, een 'Geminoid', heeft gemaakt die sprekend op hem lijkt. Van het een val ik in het ander.

NJ Welk inzicht heeft schilderen je gegeven?

NM Schilderen leerde me hoopvol te zijn. Ik zeg niet dat ik een boze kunstenaar ben, maar ik had veel woede in me, veroorzaakt door onrecht en ongelijkheid. De schilderkunst heeft me geholpen die te overwinnen.

A PAINTING IS NOT A 'PIECE OF CAKE'
- a conversation on painting with the three winners

by Nanda Janssen (NJ) with (NM) *Neo Matloga* (RH) *Raquel van Haver* (SH) *Sam Hersbach*

NJ What do you paint and why?

NM I always wondered why artists of colour have to over-explain their practice the minute they use the black community as the protagonist in their work. But what if I want to paint the same way as seventeenth-century artists did? Sure, all the characters in my paintings are black, but nobody asked Rembrandt or Michelangelo why they only painted white people. I want to be treated in the same manner. However, my work is multilayered, ambiguous, and has political undertones. The disfiguration of the physiognomy of my figures challenges you psychologically. My work transports you into new territory. I would like to offer a type of representation that is lacking in European, Western media.

RH Many different cultures and religions are found in the Amsterdam-Zuidoost district where I live. By telling new stories I want to give a better image of our society. For instance, I followed a group of boys who regularly hung out near my front door. They bred dogs in order to earn some pocket money. Because of their different appearance, names, and tattoos, they had difficulty finding jobs. I also spent time with the Area Boys gang during my recent residency in Lagos. It was one of the friendliest and most beautiful places I've ever visited. My work is not so much about skin colour, but situations in which I find myself and which become part of my

identity. That is the actual focus of my work, instead of dealing solely with the contrasts between black and white.

SH I am interested in sociological and technological developments, in particular the underlying philosophical thoughts. What is being human, what is power, what is free will? I watched a documentary in which catfish prey on pigeons. I have never before seen anything as clumsy. By means of all manner of technological developments we try to turn ourselves into walking gods. And yet at the same time we sort of resemble that gawky catfish, by doing silly things such as sending sound bites into space. These are the kinds of things that I try to capture visually, which results in scenes of snakes snatched by catfish, a snake quarrelling with a butterfly, or someone chopping off his head to put it on a statue and so immortalise himself.

NJ I am always interested in knowing how artists arrive at their subject matter. How did you?

SH That grew very slowly because my interests have to crystallise. My other option qua choice of study was designing computer games. Like some games, my paintings are narrative. Moreover, there is always a particular struggle going on. In a game you are constantly hunting for better 'skills' and weapons. In my paintings, though, you will sooner encounter a chain with eyes. Just imagine that everything the dead have seen is saved in their eyes and that you make chains of them in order to learn from the deceased.

NM In South Africa, where I come from, I became aware that there are many politics as well as socio-economic problems outside our interior space. These problems don't stop people from living. Life carries on indoors. I make socially confirmed scenes: people dancing, having dinner, or sitting and having conversations about conversations. I love to show my memories about growing up in South Africa and highlight this incredible happiness, because black families were happy too. Even though my images are based on my memory, all the scenes are invented. My pictures are not easy to grasp especially when you see the characters. It was only when I arrived here in the Netherlands that I began to address this subject.

RH When I was still studying at the art academy my grandmother gave me a book with advertisements from the 1960s and 70s. They were pretty close to being racist stereotypes. This imaging intrigued me. Not long thereafter I saw an exhibition in Medellín, Colombia, of age-old paintings from all over the world featuring non-Western people. Sometimes as slaves or plantation workers. It seemed pretty apparent that no one could accurately depict Latin-American or African people and that, in fact, they were often hidden behind a pillar or obscured in some other way on the canvas. This fuelled my irritation. How often is my group, or the group

I hang out with, represented? And even when it is, stereotyping is pervasive. Everything somehow came together and I realised this was the story I wanted to tell.

NJ What does your work convey about the society from which they stem?

NM [Laughing] Hello! I'm here! I exist! What you're taught and what you think is not always true.

RH I often find myself navigating two worlds because I was adopted from Colombia. I try to magnify elements from both worlds. Because of all of that enlarging my figures sometimes tend towards the clownish, they almost revert to being stereotypes. Once in a while I paint something about which I wonder whether it's alright to do so. Two years ago I made a painting about whores as an ode to those ladies. A South African friend became very cross with me. According to her, I had no right to depict 'black bodies' this way because my ethnic background is different. There is tremendous discord about who may paint and appropriate what. What surfaces for her is Apartheid and for me my free Dutch spirit. We didn't talk for a year. These discussions are painful, but important.

NJ How do you perceive the connection between the content and form of your work?

RH I've been struggling with that question for a long time. My research with regard to content is actually unrelated to the materials I use and my pastose and dark facture. I can see why you might think that my exaggeration and the literally thick application are bound up with my subject matter - shedding light on particular social groups, clichés, and stereotyping - but I suspect that I would still be painting in this manner even if I were dealing with a totally different theme. Going to extremes, being 'over the top', is something that suits me.

SH The books by H.P. Lovecraft and Bloodborne, a game partly based on them, can both be labelled a cosmic horror and presuppose that there are beings in this universe not in the least interested in destroying us because we are nothing more than an ant to them. You can visualise such a thought with tiny, transparent snakes facing huge, brightly gleaming pastel-coloured creatures. The light-footed elements in my pictures must be portrayed with a certain gravitas. So, not dumb-ass funny, but powerfully funny. I depict a snake stupid enough to think it can take on a much bigger creature as a silly dash with a somewhat more refined brush. But when I want to portray a mighty snake, I use a brush from the Hornbach (a DIY store) with which you can really command a certain power.

NM Before I arrived in Amsterdam I used colour in my paintings. Coming here I decided that I wanted to make monochromatic paintings with only

black, white, and grey because of their significant and ambiguous meanings. This could say many things at the same time, whether provocative or playful. Also, back home I painted figures, but not space, and they were headless too. In the Netherlands, these figures had to be given a space in which to exist. This is why I paint households, living rooms, and kitchens. Furthermore, I realised that if I want to represent these people I need to give them a face and a presence.

NJ How would you characterise yourself as a painter and an artist? What image fits you?

RH I hesitate to answer this question because I don't want to pin myself down. But since you insist, I would say that I am a socially engaged storyteller. I paint my pictures, but it is up to others to extract the political or social charge in them. My work is closely allied with our zeitgeist and the debates going on about identity and culture. But I hope that when these have faded away people can still enjoy the paintings and the story.

SH As I find many philosophical questions interesting, I could say that I'm a jester making an attempt to philosophise. But people all too readily think of themselves as being philosophical. Given all of the captivating and horrible things invented by man and that pique my curiosity, I could also describe myself as a 'truth-finding-questing-explorer.' Or, imagine that there are all kinds of different lakes. Some of my paintings swim in the lake of the 'culture spy' while others float, for example, in the 'metaphysical thought process of - is there more to life?' Are you still with me?

NM I feel I'm a vessel of a God out there. I don't have to think so much when making a painting because I'm being sent. As if there is a spine from God to me and I'm just giving out the information through the creativity. My name is Neo, which means gift. My second name is Image. [Laughing] I have a gift for creating images! When I make a painting I pray. It happens naturally: I hold a brush, get my paints, my charcoal, my collage and snap: within those seconds the praying is happening. I pray: Let it be.

NJ Tell us something about your sources of inspiration.

NM In the 1950s and 1960s there was a flourishing generation of writers in South Africa, the likes of Can Themba, Lewis Nkosi, Nat Nakasa, Todd Matshikiza, and Steve Biko. Politicians, musicians, and famous people came together despite their race. It was the Harlem Renaissance of South Africa! Steve Biko was the architect of black thinking in South Africa in terms of changing the way black people think about themselves. One of my favourite short stories by Can Themba is 'The Suit.' The storyline is about a man who found his wife with another man in bed. He gave

the woman a punishment. Everywhere she went, she had to carry a suit. It plays on the psychological effects of oppression in relationships. These and other plays, novels, and biographies informed this kind of narrative in my paintings and helped me develop this theatrical stage.

RH I will mention a group of artists in their late thirties to forty with whom I am personally acquainted. Ebony G. Patterson treats 'black bodies' the same way I do. She is from Jamaica and works exclusively with textile. I came into contact with her work during my residency in Trinidad, where she is hugely popular. Ayana V. Jackson explores her history as an African-American woman in self-portraits (photographs). Sheena Rose, a performance artist from Barbados, makes almost mystical images with a lot of glitter about island life and her experience of femininity there. I should also mention Kudzani Chiurai who makes stills about the regime in Zimbabwe; Gareth Nyandoro, also from Zimbabwe; Zanele Muholi; Kayman Belahun; and Ibrahim Mahama, a Ghanaian. All of these artists give an account of their position, background, and history, and share their vision of the world. We man the barricades together, and that gives us a sense of solidarity.

SH I really like the figurative work of Neo Rauch, the ferocity of Markus Lüpertz, and the way in which Rubens painted his lions. Ferdinand Bol is one of the best. So much is going on in his painting *Consul Titus Manlius Torquatus Orders the Beheading of his Son*. I devour documentaries on technology and post- or trans-humanist topics. With his company Elon Musk wants to make space travel possible for private individuals. Neil Harbisson implanted an antenna in his skull with which he can hear colour. Another important source are the online articles in the MIT Technology Review and the Future of Humanity Institute (at Oxford University). I have also watched about a hundred talks given by Yuval Noah Harari on the past and future of man. Through Harari I discovered a Japanese who made a robot, a 'Geminoid,' that looks exactly like him. One thing leads to another.

NJ What insight has painting given you?

NM Painting taught me to be hopeful. I'm not saying I'm an angry artist but I had a lot of internal anger caused by injustices and inequalities. Painting has helped me to overcome that.